

**Галина Кузьменко,
старший викладач КМПУ ім. Б. Грінченка (м. Київ),
Переможець Всеукраїнського конкурсу
«Серце віддаю дітям» в номінації «Мистецтво»**

ДУША І МУДРІСТЬ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ХРАМУ

(Урок за програмою «Мистецтво». 6-клас)

Візуальне мистецтво

Тема уроку. Мистецтво вітража.

Тип уроку. Інтегрований.

Мета уроку.

Навчальна. *(Засвоєння знань, формування умінь):*

- ознайомити із значенням нових понять і термінів: готика, готичний стиль, вітраж, гризайль;
- дати поняття про особливості готичного собору як найвищого зразка синтезу різних видів мистецтва;
- формувати знання про вітраж як вид монументально-декоративного мистецтва, його виникнення, розвиток та характерні риси, відрізнити від інших видів монументально-декоративного мистецтва;
- грамотно планувати малюнок у заданому форматі в процесі створення замкненої орнаментальної композиції;
- вирішувати лінійну рапортну композицію твору узагальнено, стилізовано, на контрасті форм.

Розвиваюча. *(Розвиток, удосконалення умінь):*

- застосовувати теоретичні знання у практичній творчій діяльності;
- аналізувати результати власної діяльності, визначати досягнення та недоліки;
- використовувати виражальні можливості лінії для створення цілісної, врівноваженої графічної композиції.

Виховна. *Сприяти вихованню:*

- естетичної культури через сприйняття творів різних видів мистецтва: архітектури, монументально-декоративного мистецтва та музики;
- інтересу до нових знань, творчого ставлення до власної роботи.

Завдання уроку:

- участь у бесіді;
- спостереження та сприймання нового матеріалу, ознайомлення з новими поняттями й термінами;
- СТР: створення ескізу замкненої декоративної орнаментальної композиції, що імітує вітраж, для оформлення інтер'єру школи, молодіжного кафе або власної кімнати, використовуючи, за власним бажанням, стилізовані рослинні або геометричні мотиви.

Обладнання. Слайди:

- № 1. Схема-головоломка: „Дізнайся назву теми уроку”;
- № 2. Собор Нотр-Дам, Париж, 1163-1258 р.р.;
- № 3. Фасад собору в Ам'єні, створений близько 1230 р. (Франція);
- № 4. Головний неф Йоркського собору, 1325 р. (Великобританія);
- № 5. Аббатство Сен-Дені, 1140-1144 рр.;
- № 6. Собор Наумбурга XIII ст. (Німеччина);
- № 7. Розеточне вікно південної стіни Шартрського собору;
- № 8. Вітраж „чудового вікна” Шартрського собору;
- № 9. Вітраж із церкви Святого Патрокла в Зості (Німеччина);
- № 10. Вітраж Мойсея в Сен-Дені (1140-1144 рр.. (Франція);
- № 11. Малюнок із манускрипта початку XIV ст. Виготовлення давнього скла. (Британський музей);
- № 12. Хори собору в Кельні. (Німеччина);
- № 13. Хори собору в Еврі. (Франція);
- № 14. Вікно середини XIII ст. із монастиря Шульпфорта (Німеччина);
- № 15. Вітраж Кельнського собору, біля 1280 р. (Німеччина);
- № 16. Вітраж церкви Сен-П'єр у Шартрі, XIII ст. (Франція);
- № 17. Вікно Йосипа з Шартрського собору 1205-1215 р.р. (Франція);

- № 18. Фрагмент вікна Шартрського собору із зображенням майстрів. у процесі роботи (Франція);
- № 19. Вітраж церкви святого Андрія у Львові;
- № 20. Фасад арабського культурного центру. М.Одеса, 2001 р.;
- № 21. „Древо Ієссея” (1170-1180 рр.) із аббатства в Арнштейні;
- №22. Вікно Карла Великого в Шартрському соборі, біля 1225 р. зображує сцени, що описані в „Пісні про Роланда”;
- № 23. Вітраж церкви Усіх Святих, Йорк, біля 1420 р. Свята Анна навчає свою доньку Діву Марію читанню;
- № 24. Швейцарський вітраж першої половині XVII ст.;
- № 25. Вітраж у Стоук Поджес Маноре, біля 1510 – 1520 рр.. Святий Адріан, вдягнений у типічний для Північної Європи панцир. (Англія);
- № 26. Вікно з особняка Уільяма Мейсона в Бостоні, (1900 р.). Вітраж з райдужним склом;
- № 27. Вікно з павичем роботи Джона Ла Фаржа (1892), яке виконано у техніці перегородчастої емалі;
- № 28. Перший вітраж з ландшафтом у церкві Бруклін Хайтс, Нью-Йорк, 1901 р.;
- № 29. Лампа „Бабка”, фірма Тіффані бл. 19002 р., Нью-Йорк;
- № 30. Люц Хауфшильд. Композиція „Велика хвиля” у міжнародному аеропорту м. Ванкувер. 1996 р.;
- № 31. Фрагмент композиції „Велика хвиля” роботи Люца Хауфшильда;
- № 32, 33, 34. Приклади виконаних робіт.
- Диск із записом музики: Г. Форе. „Пробудження”. Виконує ансамбль скрипалів Большого театру під керівництвом Ю.Реєнговича.
 - Комп’ютер, мультимедійний екран.

Матеріали: папір формату А-4, циркуль, простий олівець, чорний фломастер, гумка.

Міжпредметні зв’язки: світова та українська художня культура, музика.

Методи і прийоми, що використовуються вчителем на уроці:

розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація наочності, стимулювання творчої активності учнів, педагогічне спостереження, колективне обговорення, порівняльний аналіз, методи контролю та самоконтролю.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

1. Вітання.
2. Перевірка готовності учнів до уроку.

II. Активізація уваги та сприймання учнів.

- З чим, з якими образами асоціюється у вас слово „середньовіччя”?

(Відповіді учнів).

Дійсно, при слові “середньовіччя” перед очима постають обриси суворих замків, спрямованих у небо величних соборів з вежами, що підіймаються до самих хмар, а можливо виникають образи мандруючих монахів-пілігримів, відважних лицарів, що змагаються на турнірах, чи оспівуючих їхні подвиги співіаків-трубадурів.

III. Повідомлення теми, завдань уроку, мотивація навчальної діяльності учнів.

Тема нашого уроку: „Душа і мудрість середньовічного храму. Мистецтво вітража”. Сьогодні на уроці я пропоную вам помандрувати сторінками історії й відвідати величні собори Європи часів середньовіччя! Ви ознайомитеся зі значенням нових понять: „готика”, “готичний стиль”, “вітраж”, „гризайль”, дізнаєтесь про особливості готичного собору, історію виникнення та розвитку мистецтва вітража, створите власний ескіз декоративної орнаментальної композиції, що імітує вітраж.

IV. Вивчення нового матеріалу. Екскурс у середньовічну Європу.

Подивіться на ці величні собори часів середньовіччя, вежі яких піднімаються до самих хмар! Здається, що ці високі, стрімкі й легкі споруди своїми гостроверхими баштами та загостреними арками, спрямованими вгору, несуться у небо. Іноді вони досягають висоти сучасного 40-поверхового хмарочоса! Щоб досягти такої висоти майстри-будівельники застосували нову конструкцію склепіння та зовнішні опорні ребра. Прикрашені величезними вікнами, що завершуються стрілчастими арками, динамічними скульптурними композиціями, середньовічні собори були головною спорудою міста, до якої сходилися всі вулиці. Біля них відбувалися найважливіші

події. Краса і розміри собору свідчили про значущість міста та про багатства його мешканців. Розміри соборів розраховували таким чином, щоб у разі потреби будівля могла вмістити все доросле населення міста [4]. Незважаючи на великі площі храмів, завдяки тендітним напіваркам, що оточують будівлю, ажурному різьбленню по каменю, ці будівлі справляють враження примхливого кам'яного мережива. Яскравим прикладом, демонструючим майстерність архітекторів та скульпторів XIII ст. є фасад собору в Ам'єні у Франції, який був створений близько 1230 р. Зверніть увагу на розміри та елегантність інтер'єру англійського храму у місті Йорк початку XIV ст.

Словникова робота.

Такий художній стиль отримав назву *готичний* (від італійського слова *gotico*, що буквально означає „готський”). Названий за ім'ям германських племен – *готів*, *готичний художній стиль є завершальним етапом розвитку середньовічного мистецтва у країнах Західної, Центральної та частково Східної Європи між другою половиною XII і XV- XVI ст.* [3].

Подивіться на фрагмент інтер'єру собора Сен-Дені, побудованого в 1140-1144 рр., який претендує на роль першого готичного храму.

Готичний стиль охопив усі види та галузі мистецтва – архітектуру, скульптуру, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, книжкове оформлення, костюм. Але визначне місце у мистецтві готики займав собор – найвищий зразок синтезу архітектури, скульптури та монументально-декоративного мистецтва [3]. Це пояснювалося набожністю населення, тим, що церковна культура була зрозумілою, доступною, і що саме церква була основним замовником художніх творів. Тому у середньовічній Європі архітектура та інші види мистецтва зазнали серйозного церковного впливу. Синтез архітектури, скульптури та монументально-декоративного мистецтва створюють цілісний художній образ у соборі Наумбурга XIII ст.

Одним з класичних зразків готичної архітектури є розкішний собор Нотр-Дам, Шартр, закладений у 1145 році. Його розміри та чіткі пропорції, вражають своєю величністю та грандіозністю: довжина собору становить 130 м, а для того щоб обійти навколо нього треба пройти принаймні півкілометра! Кожен з його фасадів

неповторний, стіни вкриті мереживом кам'яного різьблення і численними статуями: їх налічується біля дев'яти тисяч! Вони прикрашають не тільки головний вхід у храм, його галереї та колони, але взбираються на кровлі, карнизи, ховаються під сводами капел, виникають на кручених сходах, водогінних трубах, різноманітних архітектурних деталях, - це цілий світ, що увібрав у себе усі риси середньовічного мистецтва. Нова конструкція склепіння дозволила збільшити розміри вікон. Ці напрочуд красиві величезні вікна, зроблені з кольорового скла, задовольняли потребу людини в природному, водночас приглушеному освітленні, замінювали настінні розписи й надавали особливої урочистості, виразності храму.

Словникова робота.

Такі *орнаментальні або сюжетні декоративні композиції (у вікнах, дверях, ширмах чи у вигляді самостійного панно), створені зі шматочків кольорового чи світлого скла або іншого прозорого матеріалу, яке пропускає світло називаються вітражами*. Окремі частинки скла, з якого складається вітраж вплаваються між металевими перегородками. Таким чином головною ознакою вітражної техніки є різнокольорові, різноманітні за формою ... (*учні продовжують: скельця*), які скріплені ... (*металевими пластинками*), що мають замкнену форму. Ця особливість надає вітражним творам чіткий, графічний характер.

Назва „вітраж” походить від латинського слова *vitrum*, що у перекладі означає „скло” [3]. Подивіться на фрагмент вітража із церкви Святого Патрокла в Зості (Німеччина). Його абстрактний рослинний орнамент типовий для мистецтва XII ст. Цікавим прикладом поєднання орнаментальної та сюжетної композицій є вітраж Мойсея в Сен-Дені, створений між 1140-1144 рр.

Скло з'явилося вже на початку 2-го тис. до нової ери, про що свідчать клинописні тексти. Виготовлення давнього скла мало відрізнялося від сучасного гутництва. Подивіться на малюнок із манускрипта початку XIV ст., що зберігається у Британському музеї. Гутник тримає розплавлену скляну масу на кінці порожньої металевої трубки. Скляна булька, що утворюється, підтримується дерев'яною підставкою, на якій вона перекочується, набуваючи форму циліндра, і викладається на поддон для нагрівання у спеціальній печі.

Точно датованих даних про те, де вперше був виготовлений вітраж не існує. Але виходячи з фрагментів плоского кольорового скла, знайдених в Бені-Хасані (Арабська Республіка Єгипет) та Римі, найпростіші вітражі існували в Стародавньому Єгипті починаючи з 2-го тис. до н.е. [3]. У знайдених записах авторів V ст. зустрічаються згадки про кольорове скло на вікнах, скріплених дерев'яними рамками, штукатуркою або шпаклівкою. Коли і де вперше для скріплення частин вітража були використані металеві перемички невідомо. Проте в результаті розкопок у місті Ярроу (північна Англія) були знайдені свинцеві нитки та шматочки скла різної форми, які датуються VII - IX ст. [1]. Відкриття такої властивості свинцю як тягучість було унікальним, адже дало художникам можливість варіювати форми вітражів і дозволяло повну свободу творчого самовираження.

Мистецтво вітражу – тендітне і водночас монументальне, адже вітражі проектується відповідно до архітектурного ансамблю і являються його декоративним доповненням.

Уявіть собі як після тихої спокійної ночі перші промінці вранішнього сонця обережно торкаються віконного скла й намагаються заглянути в середину собору. *(Тихо лунає музика Г. Форе. „Пробудження”, на її фоні вчитель продовжує розповідь).* Здається, в тиші храму починає народжуватися мелодія. Ви чуєте? Мелодія лунає ледь чутно, приглушено, в низькому регістрі. Але поступово, крок по кроку, музика підноситься все вище й вище, стає гучнішою й виразнішою. Прислухайтесь! Можливо, це лунає передзвін кольорих скельців? Нещодавно прозора й трепетна, музика розростається, немов вогонь: від неясного мерехтіння до сяючого яскравого полум'я. Це сонячне світло, що просвічує крізь різнокольорове скло, народжує чудове сяйво і забарвлює інтер'єр храму у фантастичні кольори, створюючи атмосферу таємничості, загадковості. Сітка вигнутих і спаяних свинцевих перемичок різноманітного рисунка (сюжетного чи орнаментального) створює цікавий графічний ефект на стінах. Не можна не погодитися, що багатокольорове сяяння вітражів у поєднанні з несумірним щодо людини простором собору, вертикальною спрямованістю його башт і сводів, з динамічними скульптурними композиціями, підпорядкованими архітектурним ритмам, справляють сильне емоційне враження.

Звісно, що колір давно привертав увагу не тільки художників чи людей, професія яких так чи інакше з ним пов'язана. А от уявіть собі, англійський композитор Артур Блісс написав симфонічний твір, який назвав: „Кольорова симфонія”. Перша частина цього твору носить назву „Пурпурова”, друга – „Червона”, третя - „Блакитна” і четверта – „Зелена”. І це не єдиний випадок, коли музиканти намагалися поєднати музичні образи з кольором. Наприклад, такі великі композитори як Вагнер, Римський-Корсаков, Скрябін – про це вони самі розповідали – звуки музики часто здавалися цілком виразно забарвленими в той чи інший колір [7]. Тому не дивно, що намагаючись підкреслити особливу виразність музичного твору часто вживають такі фрази: „живописна музика”, „колірна гама звуків”, „фарби музики”.

У XII-XIII століттях вітражі вважались предметами мистецтва і за цінністю їх прирівнювали до ювелірних виробів. Тому будівля, у якій розміщувалися вітражі, одразу набувала статус виняткової [1]. Особливо широко вітражі були розповсюджені у декорі готичних соборів XIII – XV ст., у так звану епоху “палкої готики”. Вони мали величезне значення й займали велетенські віконні отвори, адже фігурне вікно слугувало „полотном” для вишуканого релігійного живопису протягом чотирьох століть, а також у період відродження готики у XIX столітті. У яскравих вітражних композиціях містилися послання про спасіння душі, уявлення про середньовічне суспільство та його правителів [1]. Окремі деталі доповнювалися розписом спеціальними фарбами по кольоровому склу. Є випадки застосування монохромних вітражів, виконаних одним кольором або методом гравіювання на безбарвному склі [5].

Словникова робота.

*Вид монохромного, тобто виконаного відтінками одного кольору живопису, зазвичай в сірих тонах, називається **гризайль**. Яскравим прикладом захоплення гризайллою у поєднанні з прошкрябуванням голкою є вікно середини XIII ст. із монастиря Шульпфорта. Гризайлі, створені біля 1280 р., складають суттєву частину вітражів Кельнського собору. Вітраж церкви Сен-П'єр у Шартрі (XIII ст.) поєднує гризайль і кольоровий образ.*

Поєднанню кольорів приділяли особливу увагу, адже колір емоційно організовував архітектурний простір, суворі й урочисті стриманість будівель набувала більш динамічний характер, проймалася ідеєю руху. Найчастіше при виготовленні вітражів у добу середньовіччя використовували три кольори – червоний, синій і жовтий. Підкажіть мені, будь ласка, що це за кольори? *(Відповіді учнів)*.

Особливо славилася Шартрська майстерня у Франції. До наших часів вітражі добре збереглися у Шартрському соборі. Вони були створені між 1205 - 1235 роками і займають площу 2660 кв.м. Головна їх особливість полягала у тому, що куски скла були невеликого розміру, а свинцева перемичка відігравала роль контурного рисунка. Кольорова гама основних кольорів була широкою, мала багато відтінків. Недарма XIII ст. у Франції слушно вважається золотим століттям вітражного мистецтва. Подивіться на складну, збалансовану композицію вікна Йосипа з Шартрського собору, датовану початком XIII століття. Фрагмент вікна Шартрського собору зображує майстрів вітражу у процесі роботи.

В Україні вітражі відомі у княжу добу. В Літописі (1259), зокрема, зазначено, що князь Данило у Холмі збудував церкву св. Івана і прикрасив її вікна „стекли римськими” [2]. За браком пам’яток українського вітражного мистецтва нема змоги послідовно простежити становлення локальних вітражних полотен. До наших днів дійшло кілька пам’яток XVI ст. – збірні вітражні конструкції в селі Потеличі та місті Жовкві, з яких ми можемо судити про розвиток українського мистецтва вітражу. Потелицькі, досконало виготовлені вітражі, були витвором місцевих скловарень, котрі розвинули свою діяльність ще у 1565 р.

До наших часів збереглися вітражі, що прикрашають церкву святого Андрія у Львові.

Особливу увагу привертають вітражні стіни-полотна українського художника-вітражиста В.Задорожного, які глибоко пройняті національним колоритом і традиціями. Застосовуючи стриману палітру, яка в основному складалась з основних кольорів, його твори „Наша пісня, наша слава”, створена для будинку культури міста Кременчуг (1972 р.) і „Намисто” в селі Калита (1975 р.),

нагадуючи легке ажурне мереживо, створені на ґрунті місцевих традицій, глибоко пронизані духом і символами України.

Цікавий сучасний зразок вітражу, витриманий у рамках класичного мистецтва, знаходиться в Одесі. Чудовими орнаментальними композиціями прикрашені вікна та інтер'єр арабського культурного центру, побудованого в 2001 р.

Досліджуючи усі ступені розвитку цього виду мистецтва, можна прослідкувати важливі історичні та соціальні зміни в культурі та суспільстві. На вітражах Середньовіччя зображували покровителів, знатних людей, членів королівської родини, ангелів і святих, сюжети із середньовічної літератури.

У подальшому основними темами для вітражних зображень були герої, представники дворянства, побутові сцени й навіть святи, вдягнені у незвичний для них одяг. Так, наприклад, вітраж у Стоук Поджес Маноре, створений біля 1510 – 1520 рр. в Англії, зображує святого Адріана, який вдягнений у типовий для Північної Європи панцир. Ще цікавий приклад. Вітраж, створений у Швейцарії в першій половині XVII ст. зображує чоловіка, жінку та їхніх чотирьох доньок. Сцена орання землі на волах та конях говорить про те, що сім'я володіла великою фермою. В цьому панно втрачено нижню частину, у якій повинно бути зображено імена подружжя.

Наприкінці XIX - початку XX століття розвиток мистецтва вітражу зробило новий виток. Воно ставало все більш світським. Вже не традиція, а окремі художники стали законодавцями моди та стилю. Технологія створення вітражів постійно вдосконалюється, стає більш різноманітною. Так, наприклад, шматочки скла у вітражах скріплюють не обов'язково свинцевими, а латунними, алюмінієвими й навіть пластмасовими стрічками. З'являються нові розробки з виробництва більш тонких і прозорих вітражів, художники експериментують з різноманітними типами фарби. Завдяки технічним новинкам і досягненням декоративну обробку скла для вітражів проводять різноманітними способами, що дозволяє виявити багаті художні можливості скла, його матеріальність, здібність бути не тільки прозорим, але й сяючим, шорстким, ніздрюватим, дірчастим, іскристим [3]. Вікно з особняка Уільяма Мейсона в Бостоні (1900 р.) є прикладом кропіткої, ретельної роботи художників з

райдужним склом. Вікно з павичем, яке мало бути стати однією з кращих робіт Джона Ла Фаржа (1892 р.), виконано у техніці перегородчастої емалі. Однак у зв'язку з технологічними труднощами, пов'язаними з необхідністю багатьох випалювань, воно так і не дійшло до замовника. Багатобарвна кольорова палітра дозволяє створювати як орнамент, так і складні пейзажні чи сюжетні композиції. Фірма Тіффані у 1901 році першою виготовила вітраж з ландшафтом для пресвітеріанської церкви Бруклін Хайтс у Нью-Йорку.

Але є ще одна важлива деталь: подумайте, чи обов'язково сучасний вітраж розміщувати на вікні, розраховуючи на сонячне світло? *(Відповіді учнів)*. Дійсно, винахід можливості застосовувати для освітлення приміщень електроенергію надає ще більш широкі можливості використання вітражів для декорування приміщень: вони відокремлюються від стіни і входять у простір інтер'єру як самостійний художній твір. Витонченим прикладом цього є лампа, що виготовлена фірмою Тіффані близько 19002 р. Для виготовлення яких виробів, на вашу думку, можна ще використати вітражну техніку? *(Відповіді учнів)*.

Тепер елементи вітражних композицій використовують для оформлення палаців правосуддя, спортивних комплексів, адміністративних будинків, головних офісів компаній і навіть для приватних будівель. Подивіться на вишукану композицію „Велика хвиля” Люца Хауфшильда, створену в 1996 р. для залу очікування в міжнародному аеропорту Ванкувера. Твір 41х 10 м. складається з кількох тисяч маленьких (2,5 см.) шматочків термopolірованого кольорового скла, що чергуються з ламінованими сегментами під різними кутами, які по різному заломлюють сонячне світло залежно від часу доби.

Створені у будь яку епоху вітражі вважаються найдорожчим скарбом і культурним надбанням, відображенням релігійної та соціальної системи європейської цивілізації.

V. Постановка практичного завдання.

Сьогодні на уроці я вам пропоную спробувати себе у ролі художника-вітражиста і створити ескіз замкненої декоративної орнаментальної композиції, що імітує вітраж, для оформлення інтер'єру: молодіжного кафе; школи; чи власної

кімнати, використовуючи, за бажанням, стилізовані рослинні або геометричні мотиви.

Ця композиція може бути створена за допомогою циркуля з візерунків, які утворюються завдяки використанню кіл або напівкіл різного радіусу.

Звичайно, кожний узор планується та створюється за певним задумом художника. Але існують спільні, характерні для будь якої орнаментальної композиції риси:

- орнамент в своїй побудові має певну закономірність, повторення елементів узору;
- у замкнених орнаментах візерунок вміщено в певну геометричну форму: квадрат, коло, трикутник тощо;
- якщо скласти такий орнамент вдвоє, можна побачити, що обидві його половини мають однакові візерунки, які відходять від середини у протилежні боки. Як називається такий орнамент? (*Симетричним*).

Демонстрація і коментар зразків робіт із замкненим орнаментом.

Подивіться на цікаві, нескладні й чіткі за своєю композицією роботи.

Учитель аналізує разом з учнями кожний зразок окремо:

- з'ясовує загальну побудову;
- характеризує окремі елементи, з яких складається узор;
- звертає увагу на цілісність композиції.

Пояснення послідовності виконання практичної роботи.

1. Вирішіть, як розмістити перед собою аркуш паперу: у вертикальному чи горизонтальному положенні для кращого розташування вашого задуму.
2. Продумайте композицію так, щоб вона була розміщена на всій площині аркуша.
3. Створіть ескіз композиції так, як вам підказує творча фантазія та художній смак.
4. Обведіть контури малюнка чорним фломастером, який створюватиме враження металевої оправы, імітуючи техніку вітража, і підпишіть, для якої саме будівлі чи якого приміщення її створено.

Тож не бійтесь фантазувати! Хай цей урок стане уроком сміливих спроб та експериментів!

VI. Самостійна творча діяльність.

У ході виконання практичного завдання вчитель приділяє більше уваги тим, хто нерішуче починає роботу, допомагає знайти правильне і найбільш цікаве вирішення, коректно вказує шляхи виправлення помилок, підкреслює оригінальні знахідки, сильні боки.

VII. Узагальнення, систематизація та корекція набутих знань. Орієнтовні питання для учнів.

- Назвіть характерні риси готичного собору.

(Великі розміри, розраховані таким чином, щоб будівля могла вмістити все доросле населення міста.

- *Високі гостроверхі бапти.*
- *Стрілчасті, загострені арки.*
- *Величезні вікна, створені зі шматочків кольорового скла.*
- *Фасади та інтер'єри багато прикрашені скульптурними сюжетними та орнаментальними композиціями, які справляють враження примхливого кам'яного мережива.)*

- Чому середньовічні майстри будували храми з величезними, виготовленими з кольорового скла вікнами?

(Величезні, виготовлені зі шматків кольорового скла вікна, задовольняли потребу людини в природному, водночас приглушеному освітленні).

- Що є ознакою вітражної техніки?

(Головною ознакою вітражної техніки є різнокольорові, різноманітні за формою скельця, які скріплені металевими пластинками, що мають замкнену форму).

- Як називається виконаний відтінками одного кольору живопис?

(Гризайль).

- Чому вітражі мали величезне значення у мистецтві середньовіччя?

(Фігурне вікно слугувало „полотном” для релігійного живопису. У вітражних композиціях містилися послання про спасіння душі, уявлення про середньовічне

суспільство та його правителів. Вітражі замінювали настінні розписи й надавали особливої урочистості, виразності храму).

- Який вітраж вам сподобався найбільше?

Повніше відчутти красу й велич готичних соборів, розкіш і вишуканість вітражів середньовіччя вам допомогла музика французького композитора і диригента Габрієля Форе, яка має назву „Пробудження”.

Зробимо висновок. Мистецтво виготовлення вітражів – надзвичайно цікава і захоплююча справа. Новітні технологічні досягнення надають сучасним майстрам широкі можливості для втілення творчих задумів, зокрема використовувати вітражну техніку не тільки для виготовлення вікон, а також для створення оригінальних речей як самостійного призначення, так і для прикраси інтер'єру у вигляді ... (картин, абажурів, світильників, ширм або великих панно тощо).

VIII. Підведення підсумків уроку:

1. Оцінка діяльності учнів під час уроку.
2. Показ кращих учнівських робіт.
3. Визначення завдань по підготовці до наступного уроку.
4. Проголошення уроку завершеним.

Примітка.

У зв'язку з великим обсягом дослідженої літератури, цікавої інформації і прагненням автора найбільш глибоко розкрити тему, матеріал для проведення уроку навмисно створено великим. При практичному проведенні уроку, вчителям пропонується використовувати надану розробку виходячи з наявного часу, технічних можливостей та підготовленості учнів.

Використана література

1. Энциклопедия мирового искусства: Искусство витража от истоков к современности / Вирджиния Чиффо Рагин, Мэри Клеркин Хиггинс (2 гл.). – Издание на русском языке, copyright 2004 «Белый город», Москва.
2. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. / Передмова проф. С.Павлюка. Ч.2. – Львів: Світ, 2004.

3. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / Гл. ред. В.М.Полевой; Ред. кол.: В.Ф.Маркузон, Д.В.Сарабьянов, В.Д.Синюков (зам. гл. ред.), - М.: «Сов. Энциклопедия». Книга I. А – М., 1986.
4. Мистецтво: Підруч. для 6-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / М65 Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, О.А.Комаровська, І.В.Руденко; За заг. ред. Л.М.Масол. – К.: Генеза, 2006.
5. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво Словник-довідник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003.
6. Пайкен І.-М. О. Ловкий циркуль. Альбом для раскрашивания с игровыми заданиями. Для среднего школьного возраста. – К.: Веселка, 1988.
7. Кабалевський Д.Б. Про трьох китів та про інші цікаві речі: Наук. – худож. кн. Вид. 2-ге. Для серед. та ст. шкіл. в. (Пер. М.М.Пилинського. Худож. оформл. В.М.Ігнатова). – К.: Веселка, 1980.